

Конституцияда магадылаттынган өөренир эрге

БАЙДАЛДАР ТААРЫМЧАЛЫГ

Чөөрбиги чүс чыл эртем-техникай кайгамчык хөгжүдөлөөнү үези. Космосту шынгайдып ап, атомун чажыттагыныч эртемденер ханылап кирип турарлар. Совет кижилер туудуларын тудуп, бойдустан болган нивисел амырдынын чач чүүлдерин хун келген тууду тодаралып билип ап турар. Мычанга кижинин билилги болурунга, оң денелинин бедик болурунга негелде көчүтү удуз. Оң биле бергелештир моон сонгаары хөгжүдөлөөнү негелдезинге дүштүр шиттирдээр ужузду айтырлар база улам казырып, нарын аларып турар. Чүгел ханы, быжык эртем-билилги кижилер чуртуу муртунда салдырган чугула соругаларын бүрүн зозу шиттирдээр апардыр.

Шагаан-Арыгының № 2 школында тургустунгандан бээр эртен үе эрте берген. Ортумак школының баштайгы доозушкуну 1954 чылда болган. Оон бээр ам 25 чыл бооп турар. Республиканын улус ажыл-агыйында барык муң чыгыс доогучу чедикшининг ажаллап турарын бөгүн чугаалап болур бис. Оларнын дыка хөйү дээди бөлгаш тускай ортумак өөрелдегел чөдөрлерин доосулаар. Партия, совет ортаннарнын удузчулары, эмчилер, башкылар, эртемденер болгаш малчынар, туудузуулар оларнын аразында хөй. Оларнын аразында филология эртемдеринин доктору Ш. Ч. Сатты, ветеринария эртемдеринин кандидаты И. Т. Кызыл-оолту, география эртемдеринин кандидаты Б. О. Шакаржыкты, педагогика эртемдеринин кандидаты Ф. М. Бартаный дөөн өске-даа доозучулары апа болур.

Ам өөренир школываста 420 кижилер өөренип турар. Оларнын дыка хөйү малчынар уругулары. Оларнын күбүнеңи долу хандырылаанында кирген, интернатта чурттал турарлар. Ажы-толунун дугайында ада-иени сагыш амыр. Колдуунда дээди эртемниг үкөн ажык башкы уругуларын өөрелип, шуудура ажаллап турарлар. Өөрелдегел-кижизилдегел ажылынын шынары дөөн сагыш салымшыкын улут.

ССРЭ-нин чаа Конституциязына совет кижилеринг эргелерин болгаш хулаасгелерин магадылап бижип каа. Оларнын аразында ажаллап болгаш өөренир эргелер база бар. Белер үенин аммактарын эртем-билилге өөрелип, күш-ажыла белеткелеринге школынын ролу улут. Партия болгаш чааа бөдүрүн доктааларында совет школынын муртуна салдырган улус соругаларын тодаралып, оларнын шиттирдээринг оруктарын айтып турар.

Совет уругулар эң-не аас-кежиктиг, келер үезинге ханы бүүрелдигелер дээрин мансаа демделгелес арга чок. Оларнын бүгү талазын өзүлдөөн, эртем-билилгел чедип алары, профессия шилип ажылдарын дөөн сагыш салымшыктын магадал ханмас бис. Делегейниг уругулар чыгы деп доктааттырган, Илангыя 1979 чылда, оң өңгөзөгү сеткил ханышыкын-биле демделеп турар бис. Өөрелдигел чедикшининг чорударында эң-не таарымчалык байладарын тургузар дөөн сагыш салымшыкын хун келген тууду күштепип олурарын кижилер эскербес арга чок. 1978—1979 өөрелдегел чылында школынын белеткел болгаш бирги классчылары халас өөрелдегел номнарын алганнар. Ук ажыл моон сонгаар-даа уламчылар.

Бистин школыныс узаас чаа бажыныгы болур, анда чеди чүс ажык уругулар өөрелип. Ол шыкшап чаа улут интернат база туртуна бээр. Материалдык бааза быжыгып олурар дээрин тодарайт. Оң-биле кады өөрелдегел-кижизилдегел ажылынын дегелди хунунг негелдери-биле дүштүр улам белер чугаалажык.

Шагаан-Арыгының уругуларнын музыка школында 90 оолдар, уругулар өөренип турарлар. Ында олар нинити ырнын, улустуң хөгжүм херекселерининг салбырларында өөренип турар. Школа үндөилеттингенден бээр 15 чыл болган оюн бо чылын эрттирер.

Кызылдың башкы учулешен республиканың хоочун өөрелдегел чөдөрлеринг өөрелдөө.

Уругуларнын музыка школында эки амылдык башкылар хөй. Оларга В. Муриниш, Л. Норобейникова, Л. Муринкова хамаарып. Бо башкылар — ук школынын доозучулары.

ЧУРУКТА: музыка школынын башкысы Любовь Алексеевна Норобейникова Вита Полковников-биле ичээл эрттир турары.

Чүгүрүт: Кызылдың башкы учулешенин тыма дыл башкыны Ойрмал Шопопова Тарованың сургууздари-биле кады турары.

А. ЗАИЦЕВИЧ фотолары.

СПОРТ · СПОРТ · СПОРТ

КАДЫКШЫЛДЫҢ ҮНДЕЗИНИ

Республиканың «Урожай» эки тура спорт ингаалаанын Х конференциясы болуп эртен. Спорт ингаалааның чөвүдөлиниг өтөттүгү уело кылып чорутуу алышкын дугайында өтөттүгү, оң дарганы В. Б. Кувезин кылган.

Умейн турар. Спорт ингаалааның чөвүдөлиниг президиум кижигинери, ингаалаандык дарганы Б. Кувезин чөдөрде спорт организациаларын кошкандыгын, дуа чедирбес келген.

Спортту массалык болдурунча, күш-кудузчуларын мергелештир белиричел элэн кичөөлөп салган. Оң түндүгүндө ССРЭ-нин 2 спорт мастери, 6 мастерге кандидатты, РСФСР-нин 3 спорт мастери, 46 бирин разрядкын, 2148 массалык разрядкын спортчуларын белеткөөн, бо саннар планнын ооналдан ажып турар. ГТО-нун нормалын 3751 кижиле дүжүп алган.

Совет күш-думар кижиле, дилгеленин программалык үндөлини—ГТО-нун нормаларын дүжүп алырга белеткел чорударын база оңу дүжүп марымдаларын көдөр спортчуларын ортузууда четпес организациалар. Ылангыя шерин намыс чөдөр болгаш шерин намыс дил аммактарын өзөштө кирештирер турар.

Чөөн-Хемчик, Кызыл-Ала-Болгарлар, «Улут-Хан», «Ладья-Мадрид», «Кызыл тарааны», «Бурунгаар» совхозтарда, Кызылдың садмг үндөлиниг спорт-массалык ажыл батай эвес чоруп турар.

Нинити шөлү миллион гектар амып турар. Амгы үеде Камчатканың өлүк белеткелинде киш нөл черни база талат эзел берген. Оң баш санын эртемденер уругулу хайгаарал турар. Чыл бурзуунуң сан-туңунунг үндөлиниг кишти аңаарынын хемчээлин тургузуу турар. Ону аңаарын чүгел тускай чөлүшээр-биле чорудуп турар.

ЭЖИВИСКЕ ЧОРГААРЛАНЫР БИС

Алефтина Донгак Кызылда күрүенин педагогика институтун дыл болгаш литература факультетинин студентин апаргангадан бээр ам дөрт чыл бооп турар. Мычан, 1975 чылда, ортумак школы доозарынын күрүне шыгалдаарын чедикшининг дужааган, о башкыларын быжык билгелер-биле өөрлөп. Келер үенин башкылы боор күсөл-биле чүткөнгө, Ала бо дөдү өөрелдегел чөдөрчө кирип алган.

оон зачеттар дептерин каастап турар. Ала көчүтү эки өөрелдегел эки көй-нини ажылы-биле оскөл чок хөдөп келген. Ол ам дөрткү курстун бирги бөдүрүн култура-массалык секторунда ажаллап турар. Комсомолчу далаалгына ак сеткилдиг, кынамак таарымчал-даа. Төөн ортумак школында база-ла ынды далаалгы күсөлдү турган. Ала уран чүгел хандыкшылдыг, анда ынак кижиле. Гитарага ойварында, орус тыма дыдарга мрлараянып, шудуктер номчурунга оон сонугурагы улут. Школага турган-ла ол бот-тымыгыр уран чүдүдүн эи илен-

кейдиг кижикчилеринин бирээси бооп, шыналдарын доктаамап ап чорган. Алефтина Донгак—институтта дегелчип стипендиат. Ол шыкшап-ла бо атка төлөпчилеринин бирээси. Бо анык кыстан бөдүрү-ла төлөпчиг башкы үпер дээринге бистер, эштери бүүрээр бис.

ЭРТЕМ-ПРАКТИКТИГ КОНФЕРЕНЦИЯ

Кызылда күрүенин педагогика институтунда эртем-практиктик конференцияны чыл сайында эрттирер чачыла болган. Бо чыгыс конференцияны «Педагогика өөрелдегел чорудулаанын сайырагайжыдырынга» турсааткан.

артем-методиктиг акым» деп темага илеткеди РСФСР-нин чырыдышыкын министрствозун национал школыларын эртем-инженерлик институтун лаборатория эргелекчи, улут эртем ажаллакчыны М. И. Борсове кылган. Өөрелдегел чорудулаанын шынарын сайырагайжыдырыныч улуганга темалыг илеткедери боюнхиң факультетинин деканы Р. Ф. Петрова, физика кафедрасынын эргелекчи А. В. Наталов, болгаш А. И. Бирюкова олар кылганнар.

Нинитил эртемдеринин филология факультетинин кафедрасынын, математика болгаш физика, биология болгаш химия кафедраларынын секциялары тур-тутта ажаллап, анда аны-бүрү илеткедери институттун башкылары кылганнар.

Иши кайы хире ырак черге көжөрлөп? Аңырып ажыл-агыйын шың тараыштыр тургузарына чугула унуурдуз-лыгы-бооп турар ол айтырыгын тодаралып алары-биле биолог эртемденер ол аңың элэн каш бөлүктөрүн демделеп алганнар.

Кызылда куруенин педагогика институтунда эртем-практиктик конференцияны чыл сайында эрттирер чачыла болган. Бо чыгыс конференцияны «Педагогика өөрелдегел чорудулаанын сайырагайжыдырынга» турсааткан.

Иш кайы хире ырак черге көжөрлөп? Аңырып ажыл-агыйын шың тараыштыр тургузарына чугула унуурдуз-лыгы-бооп турар ол айтырыгын тодаралып алары-биле биолог эртемденер ол аңың элэн каш бөлүктөрүн демделеп алганнар.

БЕЛЕТКЕЛ КОШКАК БОЛГАНЫНДАН

Бижын, улут сооктар үезинде бүүрүдөгү албан чөдөрлөгө, ажыл-агыйларга, чуртталга бажынарынга өрт айымы хөй болузулар. Чүгел дээр соокта печкаларын дыка кийир одаары, электрлик болгаш өске-даа чымылдыга чүүлери, суук оттулар чүгел ажаллаар чымылдыга генераторларын, өрт айымы бол-дурбаанын чуртуунга таарымчал изин-демирлерин ажылдары, чедир өшкөн хууду кыла берип болур чүдөрдөж, материалдарже төгөр чоруктар өрт айымын болтура берип болур.

дузаалаашкынын ажаллап турда чоогунда турган өске чүүлдер кыла берип, өрт үнер чоруктар өзөш эвес. Ындыч черлерде өрт айымы озаалда билинер, оң өкүрү улут копараларга чедирер. Мычанга улус көвей чыгыр бүүдүрүлгө, албан-организация ажыл-агый чөдөрлөгө, гаражтарга, баазаларга болгаш складтарга, дышталыга черлеринге өртү болдурбааныч кичөөнгейи күштөлдөрүн чүтүлө. Мычалаа-даа чамдык черлерде өрт айымынга удур хөмчөг алдырмай турар. Оң уламын-да ол черлерде өрт айымы бо-ла болу берилээр. Республикада ноябрьда — 9, дека-

брьда — 15, январьның бирги чарымдыда 7 өрт болган. Чижээ, декабрьда Танды районун Бодоо ажыл-агый дүр-жулга станицына суг сордулар тургузууга бажып өрттөнгөн. Улут турган оттуг печканы одакчы Монгуштуң хайгаарал чокка каапканында изил көстөр төгүлгөни-биле өрт үнгөн.

ТУРАНЧЫЛАР ТИЛЭЭН

Бит-Хем районунг школының аразында көн-көй маргылдаан чокта чаа Туран хоорайга болуп эртен. Анда беш команда кирешкен. Нинити-биле кайы-даа команда бо маргылдаага эки бөдөткөнгөндөп ужурамышкылар көрүштү болган.

Илангыя Туранын № 1, 2 школыларынын анык спортчулары авалтыр, кайпалай ойнаралып бирер, нини черге үнгөн болган БИНСМ районунг худуалет бижин, төри-биле шындалган. Бо маргылдаага кирер ужуруг командаларын чамдык кичөөн хомулачык. Анда Эдербег, Арипан, Сунь школыларын хамаарыштырып болур. Бо школыларын директорлары анык хөкөмчөлдөр, се кошкандык кичөөнгейи салты-нын шүгүмчүлөгө дү-биле майла айтыса артык эвес.

Редакцияның адреси: Кызыл, Шетпакан-Кравченко кудумчузу, бажы № 3. ТЕЛЕФОНЫ: редакцияны 2-24-63, редакторунг орадакчынын 2-35-21, 2-31-75, 2-23-35, секретарыныкы 2-23-35, партияны амыдыра болгаш совет тургузуу индустриянык 2-21-47 үлетур кылгаванын 2-22-64, чага индустриянык 2-41-27, корректорларын 2-27-41, бухгалтерияны 2-12-45, солуу келбей баргала 2-32-75 телефончо долгаар. Тираж 10933. Чыгыр № 69. СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР. ТС-10034.

ГИТАРАНЫҢ ЫРЫЗЫ

Байкал-Амур магистралының анык туудукуларынын чарылас эки — гитара бо хунерде БАМ-нын Топ участогунун хөй суур клубтарында онза хөйү-биле ойноп турар. Бот-тывынгыларын патриотчу ырларын дөрткү фестивалыга белеткел ында эгелээ ВЛКСМ ТН-ның БАМ да штавы оңу август эрттирер деп шиттирдөөн. Музыкалыг байы-ладын белеткелинге Тында аныктарын «Эш гитара» деп клуб болгаш оң Хоргооча, Моготта, № 54 нөвүгү өртү-дүң болгаш № 573 тууду-монга поезиянык суурларын-да филалдары кире берген.

Уш чыл бурунгаар баштайгы ындыг фестивал Тында чоогунга болган. Ол үеден бээр патриотчу ырныг энтузиастарынын саны дына өскөн. БАМ-нын болгаш оң туудукуларын дугайында хөй саныг ырларын чогааткан боттарынын композиторлары база мөстүп келген.

А. КРИВЧЕННО, СЭТА-нын корреспондент.

ССРЭ-НИҢ КАМГАЛАЛ МИНИСТЕРСТВОЗУНДА

Февраль 7-де Чехословак улус армиянык болган Совет Армиянык шериглеринг «Нийрал-79» деп тускай аттыг өөрелдегел доозулган. Ону ЧССР-нин дегелдеринге Пльзень, Ческе-Булевце, Градец-Кралов, Чесна-Липа чоогунга чоруткан.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

Table with columns for date (ФЕВРАЛЬ 9-ТА), program name (БИРГИ ПРОГРАММА), and time slots (10.00, 10.40, 11.05, etc.).

дөргө боранлаар. Согу-барыштын үкү, уламыншыктыг хаткы дүргөн секундда 5—40 метр чедер. Аларнын температуралары 15—20, чамдык районнара 5—10 градус соок болур.

Кызылда чагбас, Хат кошкел, Агаар дүө 25—28, хүдүс 14—16 градус соор.